

MARYJA ZNAKIEM NADZIEI DLA EUROPY JASNOGÓRSKIE INSPIRACJE

Strukturę naszej refleksji w znacznym stopniu kształtuje zakończenie Adhortacji *Ecclesia in Europa* Jana Pawła II – *Zawierzenie Maryi* (122-125). Ostatni punkt zawiera modlitwę do Maryi – Matki Nadziei. Nie sposób nie uwzględnić szerszego kontekstu nauczania Papieża o Najświętszej Maryi Pannie, która zajmowała znaczące miejsce w jego osobistym życiu, a także wypowiedzi odnoszących się do maryjności, związanej z Jasną Górą.

Jan Paweł II, po wnikliwej diagnozie sytuacji społeczeństwa europejskiego, pokazuje, że to społeczeństwo cierpi, ludzie zamykają się w sobie, nie są otwarci na siebie nawzajem, tracą sens życia. To wszystko jest przejawem horyzontalizmu, który narzuca antropologię bez Boga i bez Chrystusa. Kolejnym jego symptomem jest zwracanie się do ezoteryjnych form duchowości, włącznie z prądami właściwymi dla New Age i całego szeregu tego typu zjawisk. W tym kontekście Ojciec Święty wskazał na Maryję, jako znak nadziei, wzór doskonałego człowieka – *imago Dei*¹.

ZARYS PANORAMY SANKTUARIÓW EUROPEJSKICH

Jan Paweł II zawierzył Maryi przyszłość kontynentu europejskiego. Jako jeden z motywów tego przedsięwzięcia wskazał fakt istnienia rozlicznych sanktuariów, rozsianych po wszystkich krajach kontynentu oraz kultem maryjnym, bardzo rozpowszechnionym wśród narodów Europy. Badacze fenomenu żywotności sanktuariów i związanego z nimi ruchu pielgrzymkowego kierują się, jak należy przypuszczać, różnymi kryteriami w ustaleniach danych. Domenico Marcucci wieloletni redaktor popularnego miesięcznika „Madre di Dio” w 1993 roku podał wyniki swoich ustaleń, że w Europie (z wyjątkiem państw skandynawskich: Dani, Norwegii, Szwecji i Finlandii) istnieje 911 sanktuariów maryjnych².

¹ *Niepokalana Matka Nadziei dla Europy* (wypowiedź M. Chmielewski), w: *Niepokalane Pożycie i życie chrześcijańskie. Materiały z sympozjum mariologiczno-maryjnego*, Niepokalanów 15-17 X 2004, Częstochowa-Niepokalanów 2005, s. 327.

² D. M a r c u c c i, *Santuari Mariani d'Europa*, Edizioni San Paolo, Milano 1993.

Podkreślmy, że nasycenie sanktuariami maryjnymi kontynentu europejskiego pozostaje zróżnicowane. Kierując się kryterium ilościowym, prym wiedzie w tym względzie Hiszpania. Badania naukowe prowadzone przez Akademię Maryjną w Leridzie pozwoliły ustalić pod koniec XX wieku liczbę maryjnych tytułów sanktuariów i kościołów na ponad 20 tys. na terenach Hiszpanii³. Jest to niewątpliwie znacząca liczba.

Katalog Kościoła katolickiego we Włoszech z 1981 roku podaje, że znajduje się tutaj 1539 sanktuariów maryjnych⁴. Według badań przeprowadzanych przez International Marian Research Institute Uniwersytetu w Dayton (USA), w latach 1998-2005 na terenie Niemiec znajdowały się 613, w Austrii 311, w Belgii 23 sanktuaria maryjne⁵. Mogą to być dane zaniżone⁶. W Polsce, liczba sanktuariów maryjnych, według informacji udostępnionych w 1999 roku przez kurie diecezjalne, wynosiła 740, w tym 197 sanktuariów z wizerunkami Najświętszej Maryi Panny koronowanymi diademami papieskimi. Dodajmy, że wokół 120 kopii Jasnogórskiego Wizerunku (*Hodegetrii*) rozwinęły się sanktuaria⁷.

Koronacji niektórych wizerunków maryjnych w Polsce dokonano po odejściu Jana Pawła II do Domu Ojca, diademami wcześniej przez niego poświęconymi. Przykładowo w Pajęcznie, w archidiecezji częstochowskiej uroczystości koronacyjne pod przewodnictwem kard. Stanisława Nagy'ego odbyły się 28 maja 2005 roku⁸.

Nie dysponujemy pełnymi danymi odnośnie sanktuariów maryjnych w krajach Europy Środkowej i Centralnej, będącej przez dziesiątki lat terenem walki z Kościołem. Na tych terenach powoli odradza się życie religijne, niektóre zamknięte sanktuaria wznowiają swoją działalność, a w innych kościołach odnawiany jest kult Najświętszej Maryi Panny: Matki Bożej Niepokalanie Poczętej z Lourdes, Fatimskiej i Matki Bożej Jasnogórskiej. W znacznym stopniu decydują o tym duszpasterze, uwzględniając przynależność etniczną wiernych⁹.

³ Z. S. Jabłoński, *Hiszpania – ziemia Maryi*, Jasna Góra 10:1992 nr 9(107), s. 37-43.

⁴ D. Marcucci, *Santuari mariani d'Italia. Storia – fede – arte*, Roma 1983, s. 159.

⁵ <http://www.udayton.edu/mary/resources/shrines.html>.

⁶ W Niemczech Zachodnich znajduje się ponad 700 sanktuariów poświęconych Matce Bożej, R. Perle, *Pobożność Maryjna w Niemczech*, Niedziela. Edycja kielecka, 2003, s. 159

⁷ *Z dawna Polski Tyś Królową*, red. M. Grażyna i inni, Szymanów 1999; J. Korcz, *Miejsca święte łaskami i cudami słynące*, t. 2, Warszawa 2003, s. 7. Powołując się na te same źródła A. Detko podaje liczbę 474 sanktuariów maryjnych. *Przyszłość sanktuariów maryjnych*, Przegląd katolicki 1999 nr 21(692), s. 14-15.

⁸ P. Maciaszek, *Królewskie diademy dla Pajęczańskiej Matki Kościoła*, Niedziela. Edycja częstochowska, 2005 nr 23, s. I-II.

⁹ A. Rączka, *Matka Boża Jasnogórska buduje Kościół* (wywiad z Z. Jabłońskim OSPPE), 13:1995 nr 11(143), s.16-18

Jan Paweł II, nawiedzając sanktuaria maryjne, nobilitował te ośrodki kultu, wskazywał zadania pastoralne sanktuariów. Do niektórych sanktuariów poza granicami Włoch pielgrzymował kilkakrotnie, m.in. na Jasną Górę sześciokrotnie; do Fatimy trzykrotnie, i do Lourdes dwukrotnie¹⁰.

Urzędowa, oficjalna aprobatą posługi sanktuariów znalazła wyraz w Kodeksie Prawa Kanonicznego (kanony 1230-1234), zatwierdzonym przez Jana Pawła II w 1983 roku. Teologiczny wymiar sanktuariów poświęconych NMP, ich roli w kształtowaniu geografii wiary, Ojciec Święty wskazał w Encyklice Maryjnej *Redemptoris Mater*, wydanej z okazji Roku Maryjnego (1987/1988) (RM 28). Charyzmat wielu z nich przypominał w medytacjach połączonych z niedzielną modlitwą Anioł Pański, prowadzonych w ciągu wspomnianego Roku Maryjnego¹¹. Na uwagę zasługuje cykl katechez maryjnych Jana Pawła II, wygłoszonych podczas audiencji generalnych (6 września 1995 – 12 listopada 1997) w perspektywie przygotowywania się Kościoła do Jubileuszu 2000-lecia chrześcijaństwa¹².

Ruch pielgrzymkowy na kontynencie europejskim, zwłaszcza w Europie Zachodniej, wbrew propagowanemu laicyzmowi, wykazuje tendencje rozwojowe, chociaż w niektórych sanktuariach znaczący odsetek stanowią turyści¹³. Nie dysponujemy badaniami, które pozwoliłyby określić natężenie procesu przemiany turystów w pielgrzymów. Jan Paweł II zwracał uwagę na przeżycia turystów, których przynależność eklezjalna jest zróżnicowana, nawiedzających sanktuaria. Mówił, że niektórzy znajdują się na „obrzeżach wiary”¹⁴. Polecał ich trosce duszpasterzy: „jakże wielu przybywa do sanktuarium z ciekawości, jako turyści, a powraca do swych domów jako ludzie przeobrażeni i odnowieni, gdyż dane im było usłyszeć słowo, które ich oświeciło”¹⁵.

¹⁰ *Leksykon pielgrzymek Jana Pawła II*, red. A. Jackowski, I. Sołjan, Kraków 2005, s. 418-419, 426, 509-513.

¹¹ *Anioł Pański z papieżem Janem Pawłem II*, red. S. Dziwisz i inni, Libreria Editrice Vaticana 1989, t. 3, s. 217-380.

¹² Jan Paweł II, *Katechezy Maryjne*, Częstochowa 1998, s. 310.

¹³ „Na nowo odkrywa się wartość także dawnych przejawów religijności, takich jak pielgrzymka, i często wierni, korzystając z niedzielnego wypoczynku, udają się do sanktuariów, aby spędzić tam kilka godzin i przeżyć – czasem w gronie całej rodziny – głębsze doświadczenie wiary, Są to chwile przesycone szczególną łaską, którym winna towarzyszyć odpowiednia ewangelizacja i mądre kierownictwo duszpasterskie” – Jan Paweł II, *List apostolski Dies Domini (31 maja 1988)*, nr 52.

¹⁴ Jan Paweł II, *Są jakby trwałymi antenami Dobrej Nowiny o zbawieniu* (22 I 1981), w: *Nauczanie papieskie IV*, 1 (I-VI), Poznań 1989, s. 68.

¹⁵ Jan Paweł II, *List z okazji siedemsetlecia Sanktuarium Świętego Domu w Loreto*, w: *Jan Paweł II o Matce Bożej 1978-1998*, red. A. Szostek, Warszawa 1999, s. 163.

W związku z brakiem powołań w Europie Zachodniej a w konsekwencji zawężoną posługą pastoralną w kościołach parafialnych, niektórzy obserwatorzy migracji pątniczej stawiają tezę, że sanktuariom przychodzi często pełnić funkcje zastępcze za podstawowe struktury Kościoła, jakimi powinny być parafie. Prognozują nawet, że również poprzez posługę sanktuariów będzie odradzało się chrześcijaństwo na tych terenach¹⁶.

NAJŚWIĘTSZA MARYJA PANNA MATKA ŚWIĘTEJ NADZIEI

Jan Paweł II, przekonany o roli, jaką mają spełniać sanktuaria maryjne w kształtowaniu dojrzałości chrześcijańskiej wiernych, czemu powinno służyć poprawne współistnienie liturgii i pobożności ludowej w sanktuariach maryjnych, inspirował wydanie w 1986 roku *Collectio missarum de Beata Maria Virgine* – zbioru Mszy o Najświętszej Maryi Pannie. W Polsce ten mszał maryjny został opublikowany w 1998 roku¹⁷. Wśród zamieszczonych tam 46 formularzy mszalnych o NMP znajdujemy formularz Mszy św. „Najświętsza Maryja Panna Matka Świętej Nadziei”.

Wprowadzenie do tej Mszy św. zawiera syntetyczną prezentację roli, jaką Maryja pełni w dziejach zbawienia. Stąd często Kościół nazywa Ją „naszą nadzieją” (Antyfona do NMP *Witaj Królowo*; Hymn Jutrznii 8 grudnia) i „Matką nadziei” w liturgii formularzy mszalnych niektórych maryjnych obchodów, jak również liturgii godzin.

Kościół raduje się z narodzenia Najświętszej Maryi Panny, „która dla całego świata stała się nadzieją i jutrzenką zbawienia” (8 września); rozważając Jej zbawcze macierzyństwo śpiewa z pokorną prośbą: „Bramo życia wiecznego, przyjdź z pomocą swoim sługom; Ty przywracasz nam nadzieję, grzechem Ewy utraconą” (Hymn Nieszpory 22 sierpnia). W tajemnicy chwalebego Wniebowzięcia Kościół podziwia Najświętszą Pannę jako „pewną nadzieję zbawienia”, która błyszczy dla wszystkich wiernych poprzez „trudy życia” (Hymn Jutrznia 15 sierpnia). W niektórych kościołach partykularnych obchodzi się 9 lipca wspomnienie liturgiczne NMP, Matki Świętej Nadziei, szczególnie w Zgromadzeniu Męki Jezusa Chrystusa; z jego Mszy własnych wzięto niektóre teksty formularza NMP Matki Świętej Nadziei.

W tej Mszy Matka Chrystusowa odbiera cześć:

– ponieważ Ona w ciągu swego życia na ziemi ustawicznie rozwijała cnotę nadziei: „całą nadzieję złożyła” w Panu i „oczekiwała z nadzieją i z wiarą poczęła Syna Człowieczego, zapowiedzianego przez proroków” (Prefacja);

¹⁶ Z. S. Jabłoński, *Pielgrzymowanie znaczy paradoks współczesności*, w: *Pielgrzymowanie na Jasną Górę w czasie i przestrzeni*, red. Z. S. Jabłoński, Częstochowa 2000, s. 477n.

¹⁷ *Zbiór Mszy o Najświętszej Maryi Pannie*, Poznań 1998, s. 156-158.

– ponieważ wzięta do nieba, stała się „nadzieją wiernych” (Antyfona na wejście); wspomaga bowiem zrozpaczonych oraz dostrzega, umacnia i pociesza wszystkich uciekających się do Niej;

– ponieważ wszystkim dzieciom Adama przyświeca jako „znak pewnej nadziei i pociechy” aż „nadejdzie pełen blasku dzień Pański” (Prefacja)¹⁸.

Sobór Watykański II w zakończeniu Konstytucji Dogmatycznej o Kościele *Lumen gentium* poucza, że Błogosławiona Dziewica „tu, na ziemi, póki nie nadejdzie dzień Pański (por 2 P 3, 10), przyświeca Ludowi Bożemu pielgrzymującemu, jako znak pewnej nadziei i pociechy” (KK 68). Słowa te zostały przeniesione prawie dosłownie do prefacji Mszy św. NMP Wniebowziętej (Prefacja 15 sierpnia).

Nie miejsce tutaj na pełniejszą analizę bogatych treści teologicznych stanowiących syntezę nauki Kościoła zawartych w Liturgii przywołującej Maryję jako Matkę Nadziei.

Jan Paweł II, ukazując Maryję jako znak świętej nadziei dla Europy, odwołuje się do biblijnych korzeni tej prawdy, przywołuje Niewiastę Apokaliptyczną, na której Dziecię czyha smok (Ap 12, 1-12). Zinterpretował ten tekst, jako ukazujący eschatologiczny wymiar nadziei naznaczony ostatecznym zwycięstwem Chrystusa. Ten fragment Apokalipsy znajduje się również w formularzu Mszy św. na uroczystość Matki Bożej Królowej Polski, jako pierwsze czytanie (3 maja).

Natomiast w Lekcjonarzu, związanym z formularzem Mszy św. o Najświętszej Maryi Pannie Matce Świętej Nadziei, jako pierwsze czytanie przywołany został fragment z Księgi Syracha (24, 14-16, 24-31). Za znamienny trzeba uznać wskazany fragment z Ewangelii św. Jana (2, 1-11) o Godach w Kanie Galilejskiej, gdzie Maryja niejako przyspiesza objawienie się Chrystusa, jako Mesjasza – wypełnienie ostatecznej nadziei. Zauważmy, że proponowany tekst jest tzw. Ewangelią Jasnogórską, z racji przynależności do formularza Mszy św. na Uroczystość Matki Bożej Jasnogórskiej (26 sierpnia), często proklamowaną w sanktuarium.

Dokonując znacznego skrótu, możemy zauważyć, że sanktuarium jasnogórskie, w ramach sprawowanej liturgii eucharystycznej, nie tylko we wspomnianej wyżej uroczystości ale także podczas Mszy św. wotywnych wskazuje na podstawowy wymiar nadziei. Oczywiście, Nosicielką nadprzyrodzonej nadziei pozostaje Najświętsza Maryja Panna.

¹⁸ Tamże.

JASNA GÓRA SANKTUARIUM WIELKIEJ NADZIEI

Biblijne przesłanie, proklamowane na Jasnej Górze, o Maryi Matce Nadziei, znajduje niejako swoje ikonograficzne dopełnienie w Wizerunku Jasnogórskiej Bogurodzicy, która czyni jasnogórski ośrodek kultu maryjnego sanktuarium nadziei. Wskazał na to Jan Paweł II po uroczystej inauguracji pontyfikatu. Jasną Górę określił jako „sanktuarium wielkiej nadziei”, wyraźnie wskazując że „powołanie Syna polskiego narodu na Stolicę Piotrową zawiera w sobie oczywistą więź z tym świętym miejscem”. Dalej mówił, zwracając się do Prymasa Tysiąclecia: „Nie byłoby na Stolicy Piotrowej tego Papieża – Polaka, który dziś pełen bojaźni Bożej, ale i pełen ufności rozpoczyna nowy pontyfikat, gdyby nie było Twojej wiary, nie cofającej się przed więzieniem i cierpieniem. Twojej heroicznej nadziei, Twojego zawierzenia bez reszty Matce Kościoła, gdyby nie było Jasnej Góry- i tego całego okresu dziejów Kościoła w Ojczyźnie naszej, które związane są z Twoim biskupim i prymasowskim posługiwaniem”¹⁹.

Misterium Jasnej Góry można odczytywać według różnych kluczy interpretacyjnych. W kontekście wskazywania, jako jednego z podstawowych charyzmatów i zadań sanktuarium jasnogórskiego, ewangelizacji wolności, Jan Paweł II często mówił o nadziei. W okresie 25-lecia pontyfikatu (1978-2003) przywoływał, w tekstach związanych z jasnogórską maryjnością, 284 razy pojęcie „nadzieja”, natomiast pojęcie „wolność” 341 razy²⁰.

Sanktuarium jasnogórskie stało się miejscem nadziei dzięki obecności Maryi w tajemnicy Chrystusa i Kościoła a także narodu poprzez Obraz Jasnogórskiej Bogurodzicy.

Jasnogórski Wizerunek uznawany za typ ikonograficzny *Hodegetrii*²¹ ukazuje Maryję z Dzieciątkiem Jezus na lewym ręku, które podtrzymuje lewą dłonią. Dzieciątko jest lekko zwrócone ku Matce. Maryja lewą dłonią obejmuje Dzieciątko i patrzy prosto na widza. Bardzo ważny pozostaje gest prawej dłoni Maryi wskazujący Dzieciątko Jezus, które jest źródłem zbawczej nadziei. Określenie *Hodegetria* nabiera dodatkowego sensu: Maryja jest tą, która wskazuje drogę. Jezus jest tą drogą (J 14, 6). Sens Wizerunku jest przede wszystkim chrystologiczny.

¹⁹ *Zachowajcie wierność Chrystusowi, Jego krzyżowi i Kościołowi*, w: *Nauczanie papieskie*, red. E. Weron i A. S. Jaroch, Poznań 1987, t. 1, s. 21-22.

²⁰ *Jasnogórska Bogurodzica w wypowiedziach Jana Pawła II*, red. Z. S. Jabłoński, Jasna Góra-Częstochowa 2003, t. 1 i 2.

²¹ Nazwa ta pochodzi od ikony czczonej w klasztorze, w jednej z dzielnic Konstantynopola, zwanej *ton hodegon* (przewoźników, przewodników, pilotów portowych?). Oryginał wizerunku spłonął w 1453 roku, gdy miasto zdobywali Turcy. Znamy go z miniatury pochodzącej z XIV wieku, z opisów i bardzo licznych kopii późniejszych. Jego kult rozwinął się silnie po sporach obrazoburczych w XVIII wieku. W kopiach opuszczano półpostaciowe anioły towarzyszące Maryi z okrytymi na znak czci dłońmi (*velatio manuum*).

Maryja jest tu Matką Boga, Matką Nadziei, stolicą Mądrości, katedrą, tronem, z którego błogosławi druga Osoba Trójcy, Logos Wcielony, trzymający w dłoni na Obrazie Jasnogórskim księgę. Podkreślimy, że wymiar kultowy i teologiczny tego Wizerunku nie pozostaje bez znaczenia dla ukazania wymiarów nadziei, zarówno ziemskiej, jak i eschatologicznej.

Obraz Jasnogórski zawiera treści nie tylko „czysto” religijne. W jego dziejach – kulcie sacrum i profanum zrosły się bowiem w jedno. Wiele znaczeń narosło obok i wokół niego w zmiennych kolejach polskiego życia narodowego i państwowego w przestrzeni Europy²².

W czasie Mszy św., odprawianej dla polskich pielgrzymów w Castel Gandolfo, 26 sierpnia 1986 r., w Uroczystość Matki Bożej Jasnogórskiej, Ojciec Święty wzywał współczesne pokolenie do zjednoczenia z Wizerunkiem Jasnogórskiej Bogarodzicy Matki, będącej znakiem nadziei i pytał:

„Co nam mówi ten Obraz Jasnogórski? [...] że Matka i Królowa pomaga ludziom we wspólnocie, pomaga ludziom i Narodowi. [...]

To są dwie prawdy o Obrazie Jasnogórskim, [...] Co z tego wynika, Drodzy Bracia i Siostry, Drodzy Rodacy? Z tego wynika, że ten obraz jest znakiem nadziei, był w przeszłości, nawet w najczarniejszej przeszłości i jest również obecnie znakiem nadziei. On wskazuje ku przyszłości, przyszłość łączy się z nadzieją i nadzieja z przyszłością. Tam gdzie jest Matka, tam gdzie jest macierzyńska dobroć i troskliwość, gotowość pomagania, tam gdzie jest Matka wymagająca, tam jest nadzieja. Jest powrót do nadziei, są podstawy do nadziei i dlatego w dniu dzisiejszym pragniemy szczególnie głęboko jeszcze raz, jeszcze bardziej świadomie, pragniemy na nowo związać się z tym znakiem, który w obrazie jasnogórskim Opatrzność Boża i Chrystus Król wieków dał naszemu Narodowi. I pragniemy przyjąć całą prawdę tego Obrazu i tę prawdę, która świadczy o pomocy, o macierzyńskiej troskliwości, i tę prawdę, która mówi o wymaganiach Matki. Jedno i drugie przez ten Obraz jest dla nas znakiem nadziei”²³.

Maryja Jasnogórska pozostaje również znakiem nadziei w Swoim Wizerunku Nawiedzającym Polskę od 1957 roku. Jan Paweł II przypomniał o tym 4 czerwca 1979 roku na spotkaniu z przedstawicielami diecezji częstochowskiej, przygotowującej się do Peregrynacji: „[...] oczekiwaniem przepełnione są wasze serca. Nadzieję Ona sama przynosi w swoim Wizerunku. Czyż nie stała się wielkim przełomem w dziejach ludzkości chwila Zwiastowania w Nazaret? Czyż nie wniosła nadziei Maryja w dom Zachariasza, gdy przybyła, aby odwiedzić Elżbietę, swoją krewną? Czyż papież Paweł VI nie nazwał Bogarodzicy w naszych

²² Z. S. J a b ł o Ń s k i, *Europejski wymiar Jasnej Góry*, w: *W kręgu chrześcijańskich tradycji Starego Kontynentu*, red. M. Kosman, Poznań 2005, s. 89-144.

²³ *Matka troskliwa i wymagająca*, L'Osservatore Romano, wyd. polskie (dalej: ORpol) 6:1985 nr 8(69), s. 30. ORpol 6:1985 nr 8(69), s. 30.

trudnych czasach «Początkiem Świata Lepszego»? Czyż nie czuł tej samej tajemnicy polski rycerz Niepokalanej – błogosławiony Maksymilian Kolbe?»²⁴.

Tak więc dzieje zbawienia urzeczywistniają się na polskiej ziemi dzięki obecności Maryi poprzez Wizerunek Jasnogórski.

Nie sposób przedstawić całego i złożonego jasnogórskiego orędzia nadziei, proklamowanego przez Jana Pawła II. Brzmiało ono z różnym natężeniem, w zależności od sytuacji eklezjalnej a także społeczno-politycznej w Europie i w Polsce.

Papież nawiązywał do konkretnych wydarzeń politycznych, ukazując ich wymiar religijny, jak odzyskanie przez Polskę niepodległości po 123 latach rozbiorów, odniesionych zwycięstw: obrony Jasnej Góry przed Szwedami w 1655 roku, pod Wiedniem w 1683 roku, zwycięskiej obrony przed inwazją Armii Czerwonej w 1920 roku, czy też upadku muru berlińskiego w 1989 roku. Jako istotne zwycięstwo nadziei ukazywał zachowanie tożsamości chrześcijańsko-narodowej przez większość Polaków w okresie administracyjnej narzucanej laicyzacji i ateizacji po II wojnie światowej. Nie bez znaczenia w tym względzie pozostawały Jasnogórskie Śluby Narodu i związana z nimi Peregrynacja Kopii Cudownego Obrazu Matki Bożej Jasnogórskiej a także Akt Oddania Maryi w Niewolę Miłości za Wolność Kościoła w Świecie Współczesnym i w Polsce. Te akty, zrodzone z heroicznej nadziei, wypowiedziane na Jasnej Górze, potwierdził uroczystość w czasie I Pielgrzymki do Polski w sanktuarium, 4 czerwca 1979 roku, nazywając je dziedzictwem: „Pragnę w dniu dzisiejszym przybywając na Jasną Górę, jako pierwszy papież, pielgrzym, odnowić to dziedzictwo zawierzenia, oddania i nadziei, które tu, tak wielkodusznie zostało nagromadzone przez moich braci w biskupstwie i rodaków”²⁵.

W czasie stanu wojennego, 3 maja 1982 roku, kiedy Jan Paweł II nie mógł przybyć na obchody Jubileuszu 600-lecia, w Ogrodach Watykańskich przypominał zebranym rodakom, w kontekście proklamowanej Ewangelii o Maryi pod krzyżem, że wówczas stała się Matką nie tylko poszczególnych osób ale wielkiej wspólnoty narodu i tym samym nasze dzieje są pełne nadziei, która, mimo trudności daje nam poczucie tożsamości:

„Tak więc patrzymy na wydarzenia dalekie i bliskie poprzez pryzmat tych wiekuiстых słów, które zostały wypowiedziane z wysokości Krzyża. [...] Czujemy się objęci tym słowem: «Oto syn Twój»; czujemy się synem i uważamy, że Ona jest naszą Matką. A to Jej macierzyństwo rozszerzamy do wszystkich pokoleń, do dziejów dalekich i bliskich. Widzimy jego znaki i jego oznaki

²⁴ Wyjątkowe posłannictwo diecezji maryjnej, w: *Jan Paweł II na ziemi polskiej*, red. S. Dziwisz i inni, Libreria Editrice Vaticana 1979, s. 82-89.

²⁵ Jan Paweł II, *Zawierzenie do najdalszych granic miłości*, w: *Jasnogórska Bogurodzica w wypowiedziach Jana Pawła II*, red. Z. S. Jabłoński, Jasna Góra-Częstochowa 2003, t. 1, s. 31.

w rozwoju tych dziejów, które były i są trudne, a przecież nie przestają być dla nas zawsze pełne nadziei. Pozostają nasze! Pozostają nasze dlatego, że mamy Matkę. Macierzyństwo jest źródłem tożsamości każdego z nas. Pierwszym prawem do człowieczeństwa jest to prawo, które łączy się dla każdego z nas z macierzyństwem. I tak też to dziwne macierzyństwo Maryi, przeniesione kiedyś na Ewangelistę i Apostoła Jana, a rozszerzone na tylu ludzi i na całe narody, w szczególności na nasz Naród, daje nam szczególne poczucie tożsamości. Pozwala nam żyć nadzieją i stale postępować ku przyszłości, dziękując za to wszystko, co w przeszłości było dobre i twórcze”²⁶.

Po przybyciu, 13 czerwca 1983 r., na świętowanie Jubileuszu 600-lecia obecności Cudownego Obrazu na Jasnej Górze, w perspektywie zmagania o wolność społeczeństwa polskiego zniewolonego totalitaryzmem, przypomniał: „O Jasną Górę też opierała się nadzieja narodu oraz wytrwałe dążenie do odzyskania niepodległości, wyrażone w tych słowach «Przed Twe ołtarze zanosim błaganie, Ojczyznę wolną racz nam wrócić Panie»”²⁷.

Na Jasnej Górze, w czasie wieczornego Apelu, 12 czerwca 1987 roku, identyfikując się ze wszystkimi rodakami, doświadczającymi niedostatku mówił o nich, jako o tych: „[...] którzy odczuwają niedosyt wolności, trudności w przekazywaniu i odbiorze prawdy, którzy nie mają pracy lub pracy odpowiadającej ich kwalifikacjom, którzy nie mogą zrealizować swoich planów życiowych, słusznych aspiracji i rozwinąć swoich talentów; którzy, w jakikolwiek sposób cierpią na ciele i duszy, niosąc z wiarą i nadzieją swój codzienny krzyż”.

Modlitewnie zwracał się do Jasnogórskiej Bogurodzicy:

„Prowadź nas. Ty, która jesteś pierwszą wśród wszystkich wierzących – prowadź Lud Boży na tej polskiej ziemi w pielgrzymce wiary i nadziei.

Tak! Nadziei! Człowiek współczesny tak bardzo potrzebuje nadziei. Człowiek na tej polskiej ziemi tak bardzo potrzebuje nadziei”.

W dalszym ciągu tej modlitwy pytał i wskazał na istotę nadziei, odwołując się do Listu św. Pawła do Rzymian, kreślił nadprzyrodzony horyzont i prosił o zwycięską nadzieję:

„Co to jest nadzieja? Co ona znaczy? Znaczący: «Nie daj się zwyciężyć złu, ale zło dobrem zwyciężaj!» (Rz 12, 21). Zło można zwyciężać. To jest właśnie siła nadziei.

Maryjo, Królowo Polski, [...] proszę Cię dla wszystkich moich Rodaków o taką «zwycięską nadzieję».

Może w tej chwili, w tym dziejowym momencie, nadzieja jest najbardziej zagrożona. A równocześnie najbardziej nieodzowna. Nadzieja, która jest mocą

²⁶ *Pragnę odbyć drogę na Jasną Górę, liczę, że będą stworzone po temu odpowiednie warunki*, ORpol 3:1982 nr 4 (28), s. 24.

²⁷ *Jasnogórska ewangelizacja wolności*, ORpol 4:1983 numer nadzwyczajny, s. 30-33.

człowieka, która go czyni mocnym również wśród cierpień i doświadczeń. Wśród przeciwności.

Pani Jasnogórska, spraw, aby człowiek na polskiej ziemi zwyciężał mocą tej nadziei, która rodzi się z Chrystusa, z Eucharystii. Przecież On «do końca nas umiłował». (por. J 13, 1)²⁸.

Słowa te wypowiadał w okresie, gdy władze komunistyczne pragnęły, mimo kryzysu gospodarczego i niezadowolenia społeczeństwa, zawrócić społeczeństwo z drogi zmagania o pełną suwerenność dla osób, narodu i państwa.

W innym klimacie politycznym, kiedy społeczeństwo polskie w wyborach parlamentarnych odrzuciło totalitaryzm i rozpoczęły się przemiany polityczne w całym bloku komunistycznym, podczas VI Światowego Spotkania Młodzieży na Jasnej Górze, wskazał na więź wolności dzieci Bożych z darem nadziei. Nawiązując do hasła spotkania: „Otrzymaliście ducha przybrania za synów” młodych określił: „jesteście przyszłością i nadzieją tego świata. Chrystus potrzebuje was, pragnie bowiem, aby ewangelia zbawienia dotarła do wszystkich zakątków ziemi. Bądźcie gotowi i chętni do spełnienia tej misji w duchu prawdziwego synostwa. Bądźcie apostołami, bądźcie wielkodusznymi głosicielami nadprzyrodzonej nadziei, która wspiera człowieka w jego wędrówce”²⁹.

Przemawiając do przedstawicieli poszczególnych kontynentów, precyzował specyfikę nadziei, potrzebną tamtejszym społeczeństwom. W akcie zawierzenia młodzieży świata Matce Bożej modlił się m.in.: „My, młodzież całego świata, przychodzimy do Ciebie, Matko Chrystusa i Matko Kościoła. Matko wiary, nadziei i miłości. Przynosimy Tobie całą naszą młodość [...]. Przychodzimy do Ciebie jako do naszej Matki i przez Twoje pośrednictwo prosimy Chrystusa o prawdziwą wolność, o żywą wiarę, o motywy życia i nadziei. [...] Spraw, abyśmy umieli zdać sprawę z nadziei, która jest w nas” (por. 1 P 3, 15)

W dalszym ciągu aktu zawierzenia, prosząc o pomoc Maryję, nakreślił istotne przejawy zdawania sprawy z nadziei, naznaczone zmaganiem o niezbędną dla człowieka wartość:

„Pomóż nam ratować świat i siebie od przemocy i wielorakich współczesnych totalitaryzmów, na które nie mamy bezpośredniego wpływu. [...]”

Waszym posłannictwem jest zabezpieczenie w jutrzejszym świecie obecności takich wartości, jak pełna wolność religijna, poszanowanie osobowego wymiaru rozwoju, ochrona prawa człowieka do życia, począwszy od momentu poczęcia aż do naturalnej śmierci, troska o rozwój i umocnienie rodziny, dowartościowanie kulturowych odrębności dla wzajemnego ubogacania się wszystkich ludzi, ochrona równowagi naturalnego środowiska, które coraz bardziej bywa zagrożone”.

²⁸ *O Zwycięską nadzieję proszę dla moich Rodaków*, ORpol 8:1987 numer specjalny, s. 67-69.

²⁹ *Cel naszego pielgrzymowania: słuchać i spełniać Słowo Boże*, ORpol 12:1991 nr 8 (135), s. 18-20.

Papież, miłujący i ufający młodzieży, był świadomy ogromu zadań stojących przed ludźmi nadziei: „Są to, moi drodzy, zadania ogromne. Wymagają serc nieustraszonych, zdolnych uwierzyć nadziei, tej nadziei” (por. Rz 4, 18)³⁰.

Specyficzny charakter miało przesłanie nadziei w okresie przygotowania do 2000-lecia chrześcijaństwa, któremu towarzyszyło w Polsce szukanie nowych dróg do rozwiązania zaistniałych kryzysów gospodarczo-społecznych. Znowuż Papież wskazywał horyzont nadprzyrodzonej nadziei, która znajduje swoje umocnienie w Chrystusie Eucharystycznym i Maryi Niewieście Eucharystii. Przejawem dojrzewania nadziei powinny być przemiany moralne, związane ze świadomym powołaniem do świętości. W tym okresie modlitwa przyjmuje kształt dziękczynienia i zawierzenia. Przed Cudownym Obrazem modlił się (4 czerwca 1997 r.): „Oblubienico Ducha Świętego, dziś w jasnogórskim sanktuarium dziękuję Ci za wszelkie dobro, jakie stało się udziałem mojego Narodu w latach solidarnych przemian. Podczas pierwszej mojej pielgrzymki do Ojczyzny błagałem o wylanie Ducha Świętego, którego Ty jesteś Oblubienicą, wołając: „Niech zstąpi Duch Twój! [...] I odnowi oblicze ziemi. Tej Ziemi!” (2 VI 1979 r.). Później odwiedziłem polską ziemię z tablicami Dekalogu, przyprowadziłem tutaj również młodych z całego świata. Przybywałem zawsze do mojej Ojczyzny z potrzeby serca, niosąc orędzie wiary, nadziei i miłości. [...]

Bogarodzico Dziewico, pomóż nam wkroczyć w trzecie tysiąclecie chrześcijaństwa przez święte drzwi wiary, nadziei i miłości³¹.

W czasie ostatniej Pielgrzymki, 17 czerwca 1999 roku, na Jasnej Górze modlił się o umiejętność wyboru podstawowych wartości, do których należy nadzieja.

„Każdemu z nas pomóż wybrać wartości nieprzemijające: wiarę, nadzieje i miłość. Pomóż nam o Matko żyć miłością, która jest z nich największa, bo Bóg jest miłością³².”

Świadom wielkiej odpowiedzialności, przed jaką stoi naród na przełomie Tysiącleci, błagał aby Maryja wyjednała dla niego zjednoczenie z Jezusem Chrystusem i Kościołem, które uzdolni do dawania świadectwa:

„Proszę Cię, Pani Jasnogórska, Matko i Królowo Polski, abyś cały mój Naród ogarnęła Twoim macierzyńskim sercem. Dodawaj mu odwagi i siły ducha, aby mógł sprostać wielkiej odpowiedzialności, jaka przed nim stoi. Niech z wiarą, nadzieją i miłością przekroczy próg trzeciego tysiąclecia i jeszcze mocniej przyłgnie do Twojego Syna Jezusa Chrystusa i do Jego Kościoła zbudowanego na fundamencie apostołów.

³⁰ *Centralna Msza Święta*, ORpol 12:1991 nr 8 (135) s. 27-30; *Jasna Góra* 9:1991 nr 10(96) s. 20.

³¹ *Matko, przynoszę ci cały Kościół, wszystkie kraje i narody*, ORpol 18:1997 nr specjalny, s. 55.

³² *Oddajmy wspólnie chwałę Bogu za te dni laski*, ORpol. 20:1999 nr 8 (215), s.126-127.

Matko Jasnogórska, módl się za nami i prowadź nas, abyśmy mogli dawać świadectwo Chrystusowi – Odkupicielowi człowieka”³³.

Maryja, pierwsza spośród ludzi, uczestniczy w owocach zbawienia, wniebowzięta, u boku Swojego Syna ma udział w chwale Boga Ojca. Jest przez to dla Kościoła Pielgrzymującego znakiem i potwierdzeniem jego nadziei. Ona „Na naszej polskiej ziemi, [...] w szczególny sposób przoduje nam w wędrówce wiary, nam, synom tej ziemi, synom i córkom, Polakom i Polkom. Wszystkim, którzy na tej ziemi mieszkają, a nawet jeszcze i tym, którzy poza tą ziemią się znajdują, bo bardzo często towarzyszy im obraz Matki Bożej Jasnogórskiej w ich domach, a także w ich wspólnotach. Patrzymy więc w ten wizerunek Matki, Królowej Polski, Pani Jasnogórskiej i uczymy się od Niej wiary, nadziei, miłości, bo Ona jest naszą wychowawczynią, ponieważ matka jest zawsze pierwszą i najważniejszą wychowawczynią każdego człowieka. Tak też i na drodze do naszych wiecznych przeznaczeń Ojciec Niebieski dał nam wraz z Chrystusem Jego Matkę jako Wychowawczynię każdego człowieka, który przez wiarę, nadzieję i miłość, łaskę staje się podobny do tego Syna, do Chrystusa, staje się synem w Synu”³⁴.

Jan Paweł II swoim jasnogórskim przesłaniem nadziei, ufności i zawierzenia obejmował nie tylko rodaków, ale cały Kościół powszechny, wszystkich ludzi. Wyraził to już w czasie I Pielgrzymki, na Jasnej Górze 4 czerwca 1979 roku:

„O jakże wiele byłoby spraw, które przy tym spotkaniu powinien bym wyrazić, nazwać po imieniu. O jakżeż wiele byłoby ludów i narodów, o których chciałbym Ci tu powiedzieć. Matko, po imieniu! Zawierzam Ci je wszystkie w milczeniu. Zawierzam Ci je wszystkie, o Matko, tak jak Ty sama najlepiej je znasz i odczuwasz.

Czynię to na miejscu wielkiego zawierzania, skąd widać nie tylko Polskę, ale także Kościół cały w wymiarach krajów i kontynentów: cały w Twoim macierzyńskim Sercu.

Ten Kościół cały, w świecie współczesnym i przyszłym. Kościół postawiony na drogach ludzi, ludów, narodów i ludzkości, ja, Jan Paweł II, jego pierwszy sługa, oddaję tutaj Tobie, Matce, i zawierzam z bezgraniczną ufnością. Amen”³⁵.

³³ *Zawierzam Pani Jasnogórskiej siebie samego, Kościół i rodaków*, ORPol 20:1999 nr 8 (215), s. 120.

³⁴ *Przewodniczka wiary pokoleń*, ORPol 8:1987 nr 8(93), s. 1, 18.

³⁵ *Zawierzenie do najdalszych granic miłości. Jan Paweł II na ziemi polskiej*, red. S. Dziwisz, J. Kowalczyk, T. Rakoczy, Libreria Editrice Vaticana 1979, s. 65-76.

INSPIRACJE JASNOGÓRSKIE

Nie są one teoretycznymi propozycjami, lecz opisem niektórych przejawów kultu maryjnego, związanego z Wizerunkiem Jasnogórskiej Bogarodzicy.

Masowy, pieszy ruch pielgrzymkowy na Jasną Górę, liczący średnio ok. 200 tys. w ciągu roku, w ostatnim 25-leciu mający miejsce szczególnie w lipcu i w sierpniu, ograniczany i wprost zwalczany do 1989 roku, dla pielgrzymów-turystów przybyłych zwłaszcza z krajów Europy Zachodniej (ok. 500 tys.), skażonych horyzontalizmem, gdzie standard życia jest na wyższym poziomie, i wszystko pozostaje ukierunkowane na usuwanie trudności i wysiłku, stanowi swoistego rodzaju wyzwanie³⁶.

Migracja piesza zauważana jest nie tylko w sanktuarium lecz w skali całego kraju. Szlaki pieszych pielgrzymek przybywających z odległości ponad 100 kilometrów liczą ok. 17 tys. kilometrów.

Pieśni pielgrzymi składają świadectwo wiary gotowej do wyrzeczeń i ofiar. Możemy mówić o spontanicznej sugestii społecznej. Metoda świadectwa chrześcijańskiego zapewne stanowi okazję dla obserwatorów do refleksji nad własnym stylem życia i równocześnie rysuje się jako wyzwanie o stan poziomu wiary. Specjalne znaczenie pielgrzymowanie piesze ma dla przedstawicieli innych narodów uczestniczących w tych pielgrzymkach w Polsce. W niektórych latach uczestniczyło ok. 10 tys. przedstawicieli wielu narodów europejskich. Dla większości z nich były to przeżycia religijne dotąd nieznanne. Przykładowo, pielgrzymi z Irlandii, wędrujący w Pieszej Pielgrzymce z Warszawy w 2003 roku, poza podziwem dla świadectwa wiary i życzliwości mieszkańców spotykanych na trasie, żyjących w trudnych warunkach materialnych, którzy gościli ich tym, na co ich było stać, odnotowali: „uczestniczyliśmy w najważniejszych dotąd życiowych rekolekcjach”³⁷.

---

³⁶ Jan Paweł II pozdrawiając z Watykanu pieszych pielgrzymów wędrujących z Warszawy mówił: „Jest w tym pielgrzymim postępowaniu ku Jasnej Górze Zwycięstwa obraz życia ludzkiego. Bo wszyscy przecież pielgrzymujemy w Chrystusie do ostatecznego zwycięstwa, zrodzonego z Jego krzyża i zmartwychwstania.

I jest w tym corocznym pielgrzymowaniu ku Jasnej Górze obraz życia Narodu, który idzie przez swe własne dzieje stale w stronę lepszego jutra. Pielgrzymka jasnogórska jest świadectwem nadziei, która ożywia dusze ludzkie – i życiu przywraca jego pełny wymiar i sens. Moi drodzy bracia i siostry! Pielgrzymujący w nadziei! Jakże bardzo jestem z wami! Matko «śliczna, wspaniała, Częstochowska Maryjo! Do Ciebie się uciekamy, o Maryjo, Maryjo!»”. *Bądź z nami w każdy czas! Modlitwa Jana Pawła II za Ojczyznę*, red. S. Dziwisz, J. Kowalczyk, T. Rakoczy, Libreria Editrice Vaticana 1983, s. 46-47.

³⁷ T. B r i d g e i inni, *Pielgrzymka naszego życia*, Newsweek 2003 nr 36, s. 67; *Specyficzny charakter pielgrzymowania związanego z Jasną Górą*, w: *III Międzynarodowy Kongres Miast Pielgrzymkowych*, red. A. Jackowski i inni, Częstochowa 1999, s. 109n.

Łącznie, w pielgrzymkach pieszych przybywa do Częstochowy około 6% ogółu pątników. Stawia to Jasną Górę na jednym z czołowych miejsc w skali międzynarodowej. W Europie Jasna Góra odegrała i odgrywa nadal rolę ośrodka, z którego promieniują idee rozwijania lub reaktywowania pielgrzymowania pieszego. Skutki tego oddziaływania widać zwłaszcza w krajach, w których piesze pielgrzymki pojawiły się ponownie po wielu latach przerwy. Tak się stało na przykład we Francji, Austrii, Niemczech, Włoszech, Hiszpanii³⁸.

Masowość pielgrzymek pieszych na Jasną Górę sprawia, że zalicza się je do ważniejszych ruchów migracyjnych ludności zarówno w Polsce, jak i w Europie. Piesze pielgrzymowanie stało się nieformalnym czynnikiem integracji społecznej, narodowościowej, europejskiej, kulturowej, pokoleniowej i ponadpokoleniowej. W perspektywie „jednej Europy” ta funkcja pielgrzymek jasnogórskich zaczyna być coraz bardziej spostrzegana i doceniana. Na tę „europejskość” pieszych pielgrzymek duży wpływ miał upadek systemu totalitarnego.

Możliwe stały się także od kilkunastu lat wędrówki Słowaków i Czechów do Częstochowy. Od 1991 r. odbywa się coroczna piesza pielgrzymka z Vranowa (Słowacja), pokonując w ciągu 14 dni trasę liczącą ponad 400 kilometrów. Na Jasną Górę wędruje również pielgrzymka młodzieżowa z Bystrzycy koło Hostyna (czeskie Morawy), pokonująca blisko 310 kilometrów w 15 dni. W Pieszej Pielgrzymce z Cieszyna uczestniczą obok Polaków również mieszkańcy Czech³⁹.

Innym przejawem aprobaty dla jasnogórskiego kultu maryjnego, pogłębio- nego przez nauczanie Jana Pawła II, stały się tzw. zablizniaczenia (*gemelagio*) sanktuariów, nie tylko maryjnych, z terenu Włoch, charakterystyczne dla tamtejszych tradycji religijnych, z Jasną Górą. W nich bowiem umieszczone zostały Wizerunki Jasnogórskie.

Pielgrzymki z tych sanktuariów, liczące po kilkadziesiąt osób, uczestniczyły we Mszy św. przed Cudownym Obrazem, tutaj dokonywano Aktu zaprzyjaźnienia, wymieniając kopie obrazów, dokumenty i inne dary. Główny przedmiot i cel tej duchowej więzi sprowadza się do wzajemnego wspierania się sanktuariów

³⁸ Pielgrzymi, przedstawiciele innych narodowości, na terenie własnych krajów stali się inicjatorami odnowy pieszego ruchu pątniczego, m.in. na terenie Italii piesza pielgrzymka nocna z Ancony do Loreto, jak również na terenie Austrii do sanktuarium Mariazell, a także w krajach Europy Wschodniej i Środkowej. Piesze pielgrzymowanie do Mariazell w szerszym zakresie wznowiono w 1981 roku. Podjęto próby odnowienia ruchu pątniczego: do Ostrej Bramy na Litwie; Márianosztra na Węgrzech, Levocy na Słowacji. H. K r ä t z l, *Pielgrzymka odkryta na nowo*, Ateneum kapłańskie, t. 111:1998 z. 1(476), s. 119-121; *Pilgerwege nach Mariazell*, <http://www.mariazell.at/info/anreise/pilgerwege.shtml>; Z. S. J a b ł o Ń s k i, *Piesza Pielgrzymka ze Skalki w Krakowie na Jasną Górę*, *Peregrinus Cracoviensis* 4:1996, s. 53; *Wspomnienia z Warmińskich Pielgrzymek Pieszych na Jasna Góra 1984-2003 i do Ostrej Bramy 1991-2003*, red. J. Szymko, Olsztyn 2003, s. 196.

³⁹ D. P t a s z y c k a - J a c k o w s k a, A. J a c k o w s k i, *Jasnogórskie pielgrzymki w przestrzeni miasta i regionu Częstochowy*, Kraków 1998, s. 75.

w oddawaniu czci Maryi Matce Kościoła – takim tytułem obdarzył Ikonę jasno-górską Jan Paweł podczas pierwszej pielgrzymki w 1979 roku na Jasną Górę⁴⁰.

Bliźniacze więzi nawiązały z Jasnogórskim Sanktuarium również sanktuaria: Sodrio (1973) Caltagirone na Sycylii (1979), Monte Benico k. Vincenzy (1980), św. Rity w Cassia (1981), Matki Bożej Płaczącej w Syrakuzach (1992), Divino Amore k. Rzymu (26 IX 1999), gdzie już wcześniej Wizerunek Jasnogórski znajdował się w sali międzynarodowej⁴¹.

Odnawiano także więzi zawarte w latach poprzednich. W listopadzie 1987 roku przez kilka dni na Jasnej Górze przebywała delegacja z miasta Sondrio, na zakończenie pobytu odnowiono *gemelagio* z Sanktuarium Jasnogórskim⁴².

Idea Peregrynacji Jasnogórskiego Obrazu przeniknęła również do Włoch. Od 26 III 1996 roku odbywało się w Magnago pod Mediolanem Rodzinne Nawiedzenie. Okazją do podjęcia tej inicjatywy było zapoznanie się proboszcza parafii, który sześciokrotnie pielgrzymował z włoską młodzieżą pieszo na Jasną Górę z Krakowa, z tą formą kultu maryjnego. Nawiedzenie w jego parafii stanowiło duchowe przygotowanie rodzin do Jubileuszu 2000 roku. Kopia Obrazu była sprowadzona z Sanktuarium Jasnogórskiego. Do parafii Magnano List pasterski i błogosławieństwo przesłał abp Mediolanu kard. Carlo Maria Martini⁴³.

Polonia w Belgii, Szkocji, Niemczech i we Francji organizowała peregrynację Wizerunków Matki Bożej Jasnogórskiej przed Milenium Chrześcijaństwa w Polsce, z okazji Jubileuszu 600-lecia Jasnej Góry, a także 2000-lecia chrześcijaństwa, sprowadzonych z Jasnej Góry a ostatnio poświęconych przez Jana Pawła II. Nie mogło to być niezauważone przez wierzących mieszkańców tamtych krajów⁴⁴.

Wokół niektórych Wizerunków Matki Bożej Jasnogórskiej rozwinęły się sanktuaria maryjne w Chorwacji, na Węgrzech (m.in. w Marianosztra, gdzie

⁴⁰ Wyraża go m.in. napis na obrazie przywiezionym przez pielgrzymów z Sycylii: „Święta Maryja” „Wizerunek Pana” patronka miasta Caltagirone na Sycylii – Polakom, Braciom w wierze, złączeni we wspólnej czci oddawanej Maryi Matce Kościoła, ofiarują w darze przybyli do Częstochowy pielgrzymi z Caltagirone. Z. S. J a b ł o Ń s k i, *Jasna Góra jest w Europie* (część II), JG 2: 1984, nr 1 (3), s. 13; J. B e r n y, *Kronika jasnogórska. Rok 1992*, JG 10:1992 nr 10(108), s. 62, 63.

⁴¹ Wyjątkowo spektakularny przebieg miała ceremonia zawarcia przyjaźni z włoskim sanktuarium Matki Bożej – Patronki Kolarzy w Ghisallo (prowincja Como) 22 IX 1979 roku w Kaplicy Cudownego Obrazu Matki Bożej Jasnogórskiej. Zapalony tutaj znicz kolarze zobowiązali się dowieźć do odległego 2455 km sanktuarium w Ghisallo. B. S o n i k, *Madonna del Divino Amore*, Tyg.Powsz. R. 39:1985 nr 49, s. 5; M. K r ó l i k: *Kalendarz wydarzeń jasnogórskich*, JG 4:1986, nr 9 (35), s. 49.

⁴² J. T o m z i ń s k i, *Kronika jasnogórska roku 1987*, JG 6:1988, nr 2 (52), s. 64.

⁴³ Do kwietnia 1996 roku Obraz Nawiedzenia odwiedził 250 rodzin. E. R o s e t t i, *Włoskie nawiedzenie Maryi*, JG 15:1997, nr 6 (164), s. 22-23.

⁴⁴ S. J. R o ż e j, *Jasnogórska Bogurodzica w drodze*, Jasna Góra-Częstochowa 1996 s. 107; M. K a m i ń s k i, *Matka Boża Jasnogórska nawiedza Polską Misję w Hamburgu*, Jasna Góra 14:1996 nr 7-8 (153-154), s. 30-31.

czczona jest jako Patronka Węgier)⁴⁵, znaczące dla życia religijnego w regionach. Niektóre znalazły potwierdzenie w koronacjach diademami papieskimi a jeden z nich został przez niego koronowany osobiście.

To wyjątkowe wyróżnienie spotkało kopię obrazu Matki Bożej Jasnogórskiej, czczoną w prawosławnej Bułgarii, w Tyrnowie, jako Patronkę Jedności Chrześcijan. Wizerunek został ukoronowany 25 maja 2002 r. diademami przez Jana Pawła II w katedrze unickiej w Sofii⁴⁶. Jasnogórskie Wizerunki Jasnogórskiej Bogarodzicy znajdują się również w kościele katolickim w Burgas a także w Złoty Piaskach. Modlą się przed nim przedstawiciele różnych narodów⁴⁷.

W miejscowości Pišt, w Czechach, wokół obrazu Matki Bożej Jasnogórskiej, czczonego tutaj od ponad 100 lat nastąpiło ożywienie kultu maryjnego po roku 1989. Stolica Apostolska wyraziła zgodę na koronację, która odbyła się 16 VI 2001 r. Koronatorem był Franciszek Waław Lobkowicz z udziałem Nuncjusza Apostolskiego w Czechach abp. Giovanni Coppy, biskupów: Jana Wiczorka, ordynariusza gliwickiego i Jana Bagińskiego, biskupa pomocniczego z Opola. W uroczystości koronacji uczestniczyli liczni przedstawiciele ludności czeskiej, niemieckiej i polskiej⁴⁸.

W ostatnim ćwierćwieczu inicjatorami wprowadzenia wizerunków Matki Bożej Jasnogórskiej byli także Francuzi, którzy uczestniczyli w pieszych pielgrzymkach na Jasną Górę. Przykładowo wymieńmy Louveciennes k. Paryża – kościół św. Marcina, gdzie obraz Matki Bożej Jasnogórskiej został wprowadzony 3 maja 1988 roku, pobłogosławiony przez Jana Pawła II w Warszawie przy grobie ks. Jerzego Popiełuszki⁴⁹.

W Lyonie, 6 października 2002 r., w wigilię wspomnienia NMP Różańcowej, w bazylice Notre-Dame de Fourvière p.w. Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny, uważanej za najważniejszy kościół Lyonu i archidiecezji lyońskiej, została dokonana intronizacja kopii Cudownego Obrazu Matki Bożej Jasnogórskiej z udziałem późniejszego kardynała Philippe Barbarin – arcybiskupa Lyonu i jednocześnie prymasa Galii oraz abp Stanisława Szymeckiego z Białegostoku. Na tę uroczystość przybyli licznie Francuzi i Polacy. Do zebranych uczestników uroczystości specjalny List skierował Jan Paweł II „Oby obecność Matki Bożej Częstochowskiej w sanktuarium maryjnym Francji stała się drogowskazem dla jednoczących się krajów w drodze do wspólnej, chrześcijańskiej Europy.

⁴⁵ Z. S. J a b ł o ń s k i, *Naddunajskie przesłanie z wczoraj i dziś*, w: *Jasna Góra bliska i daleka. Ze studiów nad Sanktuarium Narodowym*, Jasna Góra-Częstochowa 2004, s. 502.

⁴⁶ Podarowany w 1907 r. księżom zmartwychwstańcom przez Walentego Jakubika.

⁴⁷ L. B a r t k o w i a k, *Patronka Jedności Chrześcijan w Bułgarii*, JG 22:2004 nr 4(240), s. 36-37.

⁴⁸ *Mse svata. Korunovace obrazu Panny Marje ve farnosti Pišt*, b.m.r.w, s. 39n.

⁴⁹ List Jana Berkana z dnia 1 III 2004, w posiadaniu autora.

W bazylice Notre-Dame arcybiskup Lyonu urządza raz w miesiącu nabożeństwo ku czci Matki Bożej Jasnogórskiej⁵⁰.

W belgijskiej miejscowości Houthalen, 31 V 1984 roku uroczyste intronizowano w kościele p.w. św. Lamberta kopię Obrazu Jasnogórskiego przywiezioną z Częstochowy przez jedną z polskich rodzin. Na uroczystość przybyli oprócz Polonii belgijskiej również księża belgijscy i włoscy. Po Mszy św. i poświęceniu obrazu zgromadzeni Polacy złożyli akt zawierzenia Maryi.

Okoliczni mieszkańcy mówią o obrazie: „Pani Houthalen – Matka nasza”. Modlą się przed nim Polacy, Flamandowie, Włosi i Hiszpanie. Popularna jest pieśń Czarna Madonna, śpiewana także po włosku i hiszpańsku⁵¹.

Aktualnie, w ponad 500 kościołach i kaplicach w Europie, poza Polską, nie tylko polonijnych, czczona jest Matka Boża Jasnogórska. Nie bez znaczenia na otwartość przedstawicieli innych narodów dla maryjności związanej z Jasnogóorską Ikoną, pozostawał fakt powszechnego uznawania jej za „Madonnę Papieża”, patronującą bezkrwawym przemianom politycznym, zainicjowanym przez „Solidarność”, które się dokonały na kontynencie europejskim⁵².

Nie bez znaczenia dla promieniowania Jasnej Góry z tym wszystkim, czego symbolem jest Ikona Jasnogórska była konieczność emigracji Polaków do różnych krajów, najczęściej z racji poszukiwania pracy, ale również z motywów politycznych. Oni w kościołach, gdzie gromadzą się na modlitwę starali się o intronizację Wizerunku Matki Bożej Jasnogórskiej. Nie brakuje również sprowadzania tego Wizerunku przez przedstawicieli innych narodów, którzy poznawali Polaków na swoich terenach, lub uczestniczyli w pieszych pielgrzymkach na Jasną Górę.

Innym przejawem aprobaty a nawet zapotrzebowania na jasnogóorską maryjność stały się liczne zaproszenia paulinów z Jasnej Góry do kilku krajów europejskich: Niemiec, Francji, Włoch, Anglii, Chorwacji, Ukrainy, Białorusi, Słowacji, Czech, Łotwy. Paulini aktualnie pełnią posługę duszpasterską, poza Polską, w 30 ośrodkach w Europie⁵³.

Wyjątkową rolę w zainteresowaniu przedstawicieli innych narodów Jasną Górą spełnił Jan Paweł II. Nie tylko obdarowywał wizerunkami Matki Bożej Jasnogórskiej, pielgrzymując po kontynencie europejskim, ale wy dobył uniwersalny wymiar maryjności jasnogórskiej, ukazując biblijne podstawy praktyk religijnych, w których on się wyraża. Oddanie się Maryi w niewolę miłości, totalne zawierzenie Bogu jest zakorzenione w ewangelicznym paradoksie paschalnym: przez śmierć do życia. W konsekwencji, zawierzenie Maryi ma służyć

⁵⁰ J. Woźniak, *Sosnowiec*, List z 8 III 2004 w posiadaniu autora.

⁵¹ J. Surowiec, *Rozszerza się chwała Jasnogórskiej Pani*, *Jasna Góra* 7:1989 nr 7(69), s. 32.

⁵² Wg badań własnych autora.

⁵³ *Adresy i skład personalny klasztorów i placówek paulińskich*, red. J. M. Berny, J. Łęski, *Jasna Góra-Częstochowa* 2003, s. 22n.

właściwemu wykorzystaniu wolności, co wyraża perspektywę ukierunkowaną ku przyszłości. Rodzi się ono z nadziei i jest nośnikiem nadziei o wymiarze eschatologicznym.

Ojciec Święty wyraża również uniwersalny wymiar tego kultu maryjnego tytułami, sformułowaniami: „Jasnogórska Ikona”, „Jasnogórska Matka Kościoła”. Jan Paweł II przeniósł do służby powszechnemu Kościołowi bogactwo mariologii i pobożności maryjnej, którą praktykował i propagował. Jasnogórska cząstka tej myśli i tej pobożności pozostaje doskonale wkomponowana w całość jego posługi i tworzy znamieny obraz, w którym dostrzegamy trzy rysy jednolitego dzieła: rys osobistej czci do Maryi, głęboką analizę autentycznego nurtu soborowej mariologii i gorące poparcie apostołstwa maryjnego ukazującego motywy nadziei życia.

Nawiedzanie Jasnej Góry przez setki tysięcy przedstawicieli wszystkich narodów Europy, zapoznanie się z dziejami i życiem tego Sanktuarium Wielkiej Nadziei, nie może pozostawać bez wpływu na duchowe odrodzenie się kontynentu europejskiego.